

Prezenta anexă cuprinde:

- A. Nota de prezentare a planurilor-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi**
- B. Planurile-cadru și notele specifice pentru învățământul liceal special cu frecvență zi, profilurile și specializările următoare:**
 - 2.1. Planul-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi, filiera teoretică, profil real, specializarea matematică-informatică, dizabilități senzoriale și dizabilități intelectuale cu nivel de severitate ușor și mediu, clasele a IX-a - a XIII-a;
 - 2.2. Planul-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi, filiera teoretică, profil real, specializarea științe ale naturii, dizabilități senzoriale și dizabilități intelectuale cu nivel de severitate ușor și mediu, clasele a IX-a - a XIII-a;
 - 2.3. Planul-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi, filiera teoretică, profil umanist, specializarea filologie, dizabilități senzoriale și dizabilități intelectuale cu nivel de severitate ușor și mediu, clasele a IX-a - a XIII-a;
 - 2.4. Planul-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi, filiera teoretică, profil umanist, specializarea științe sociale, dizabilități senzoriale și dizabilități intelectuale cu nivel de severitate ușor și mediu, clasele a IX-a - a XIII-a;
 - 2.5. Planul-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi, filiera tehnologică, toate profilurile, toate calificările profesionale, dizabilități senzoriale și dizabilități intelectuale cu nivel de severitate ușor și mediu, clasele a IX-a - a XIV-a;
 - 2.6. Planul-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi, filiera tehnologică, toate profilurile, toate calificările profesionale, dizabilități intelectuale/asociate cu nivel de severitate accentuat și grav, clasele a IX-a - a XV-a.

A. NOTĂ DE PREZENTARE

a planurilor-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi

I. Context general

Educația specială, realizată în cadrul învățământului special și special integrat, se adresează elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES), care, datorită particularităților de dezvoltare și/sau dizabilităților, necesită adaptări curriculare, strategii personalizate de învățare și resurse educaționale specifice.

În conformitate cu prevederile art. 1 din Legea Învățământului preuniversitar 198/2023, cu modificările și completările ulterioare, „(1) În România, învățământul preuniversitar constituie prioritate națională, este domeniu de interes public și se desfășoară, în condițiile prezentei legi, în limba română, în limbile minorităților naționale, în limba semnelor române și în limbi de circulație internațională.

(2) Misiunea învățământului preuniversitar este aceea de asigurare a condițiilor și a cadrului necesar pentru atingerea potențialului de dezvoltare al fiecărui beneficiar primar al educației, atât din punct de vedere cognitiv, socioemoțional, profesional, civic, cât și în domeniul antreprenoriatului, astfel încât acesta să participe activ și creativ la dezvoltarea societății, având sentimentul apartenenței naționale și europene.

(3) Idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii.”

Potrivit art. 71, alin. 1), „prin excepție de la prevederile art. 15, durata școlarizării elevilor cu CES poate fi prelungită cu până la 3 ani și se stabilește, în funcție de nevoile individuale, de tipul și nivelul de severitate a dizabilității și a CES, conform metodologiei aprobate prin ordin al ministrului educației.”

II. Principii care fundamentează planurile-cadru

Planurile cadru pentru învățământ liceal special au fost elaborate în acord cu prevederile specifice de politici educaționale stabilite la nivel național și internațional care promovează accesul la educație și egalitate de șanse și cu respectarea principiilor care guvernează Legea învățământului preuniversitar 198/2023, cu modificările și completările ulterioare. Dintre acestea amintim:

- *principiul echității* - respectarea dreptului fiecărui beneficiar primar de a avea șanse egale de acces, de participare la educație și de atingere a potențialului său optim, asigurarea accesului și participării la educație a tuturor copiilor, indiferent de caracteristicile, dezavantajele sau dificultățile acestora și în acord cu nevoile individuale sau cu nivelul de sprijin necesar;
- *principiul asigurării echității și egalității de șanse* - implică asigurarea condițiilor pentru accesul și participarea la educație a tuturor beneficiarilor primari, prin eliminarea limitărilor/barierelor etnice, religioase, de dizabilitate, fără a se limita la acestea, combaterea discriminării și personalizarea parcursurilor educaționale în funcție de nevoi specifice;
- *principiul incluziunii* - implică acceptarea cu drepturi depline în sistemul de educație a tuturor beneficiarilor, combaterea excluziunii și sprijinul pentru participare activă la educație în ansamblul său;
- *principiul centrării educației pe beneficiarii primari ai acesteia* - vizează orientarea întregului sistem educațional către nevoile educaționale, socioemoționale, de sănătate fizică și mintală, ținând cont de experiențele și capacitățile elevilor, printr-o abordare flexibilă și personalizată a curriculumului școlar, prin promovarea gândirii critice, învățării active, contextuale și responsabile;
- *principiile accesibilității și disponibilității* - constau în garantarea accesului la educație de calitate al tuturor beneficiarilor primari ai educației și respectarea dreptului tuturor la educație.

III. Scopul planurilor-cadru

Planurile-cadru pentru învățământul liceal special au ca obiective principale:

- asigurarea accesului egal la educație;
- dezvoltarea abilităților funcționale ale elevilor;
- adaptarea conținuturilor curriculare la nevoile specifice ale elevilor cu dizabilități;
- formarea unor competențe de bază, necesare integrării sociale și profesionale.
- flexibilitate curriculară și adaptabilitate;
- abordare holistică și interdisciplinară;
- promovarea învățării experiențiale și funcționale.

IV. Caracteristici generale ale planurilor-cadru pentru educație specială realizată în cadrul învățământului liceal special

Planurile-cadru sunt diferențiate în funcție de tipul și nivelul de severitate al dizabilității, astfel:

- educație specială pentru elevi cu dizabilități intelectuale cu nivel de severitate ușor și mediu
- educație specială pentru elevi cu dizabilități intelectuale/asociate cu nivel de severitate accentuat și grav
- educație specială pentru elevi cu dizabilități senzoriale (auditive, vizuale) cu nivel de severitate ușor și mediu

Fiecare plan-cadru cuprinde:

- numărul de ore/săptămână pentru fiecare disciplină/arie curriculară;
- discipline și numărul de ore aferente trunchiului comun și curriculumului de specialitate;
- activitățile și numărul de ore alocate terapiilor specifice

În cazul elevilor cu dizabilități, finalizarea studiilor se concretizează anterior cu obținerea certificatelor de calificare profesională, conform Cadrului European al calificărilor, după cum urmează:

- certificat de nivel 3 de calificare, la finalul celor 4 ani de învățământ profesional special și/sau finalizarea ciclului inferior al liceului tehnologic special;
- certificat de nivel 4 de calificare după continuarea studiilor cu încă doi ani de ciclu superior al liceului.

În situația învățământului liceal special cu frecvență zi, filiera teoretică, toate profilurile, pentru elevii cu dizabilități senzoriale și dizabilități intelectuale cu nivel de severitate ușor și mediu, prezentele planuri-cadru propun atingerea competențelor generale și specifice absolventului de liceu pe parcursul a 5 ani de studiu, dintre care primii 4 ani au o corespondență cu planul-cadru din învățământul de masă, al 5-lea an fiind un an de consolidare și de pregătire pentru susținerea examenului național de bacalaureat.

În situația învățământului liceal special cu frecvență zi, filiera tehnologică, toate profilurile, pentru elevii cu dizabilități senzoriale și dizabilități intelectuale cu nivel de severitate ușor și mediu, planul-cadru de învățământ este structurat pe 6 ani de studiu, din care parcurgerea claselor a IX-a - a XII-a permite elevilor obținerea calificării profesionale de nivel 3, conform Cadrului Național al Calificărilor; parcurgerea claselor a XIII-a și a XIV-a permite elevilor atât obținerea calificării profesionale de nivel 4, conform Cadrului Național al Calificărilor, cât și susținerea examenului național de bacalaureat; în același timp, anul al XIV-lea reprezintă anul pregătitor pentru susținerea examenului național de bacalaureat.

Pentru asigurarea premiselor în vederea obținerii nivelului de certificare, s-au asociat următoarele alocări orare:

- pentru nivelul 3 de certificare, totalul orelor de pregătire de specialitate pentru anii de studii aferenți (clasele IX-XII) reprezintă un minim de 930 de ore;

- pentru **nivelul 4 de certificare**, totalul orelor de pregătire de specialitate pentru anii de studii aferenți (clasele IX-XIV) reprezintă un minim de 1380 de ore;

În situația învățământului liceal special cu frecvență zi, filiera tehnologică, pentru elevii cu dizabilități intelectuale/asociate cu nivel de severitate accentuat și grav, planul-cadru de învățământ este structurat pe 7 ani de studiu, din care parcurgerea claselor a IX-a - a XII-a permite elevilor obținerea calificării profesionale de nivel 3, conform Cadrului Național al Calificărilor; parcurgerea claselor a XIII-a și a XIV-a permite elevilor obținerea calificării profesionale de nivel 4, conform Cadrului Național al Calificărilor; ultimul an de studiu, clasa a XV-a, reprezintă anul pregătitor pentru susținerea examenului național de bacalaureat.

Precizăm că la toate profilurile și specializările, ultimul an de studiu liceal este an pregătitor în vederea susținerii examenului de bacalaureat. Pentru elevii din învățământul special cu diferite grade de severitate a dizabilității, prelungirea duratei de școlarizare este condiție esențială pentru promovarea examenului de certificare a competențelor profesionale/bacalaureat, în vederea facilitării inserției sociale și a integrării acestora pe piața muncii.

În toate unitățile de învățământ liceal special, în vederea eficientizării și susținerii procesului de învățare și dezvoltare personală, a asigurării continuității între ciclurile școlare și a organizării acestora, a respectării principiului egalității de șanse și a dreptului la educație, s-a introdus *Terapia educațională complexă și integrată*, realizată de profesorul-educator care desfășoară activități de *stimulare cognitivă, socializare și terapie ocupațională*, organizate pe clase/grupe.

Un impact semnificativ în reabilitarea și recuperarea tinerilor cu dizabilități îl au activitățile din aria curriculară *Terapiile specifice și activități de recuperare și compensare*, fiind realizate de profesorul psihopedagog, în grup sau individual. Acestea se stabilesc în funcție de tipul și gradul de severitate al dizabilității: *terapia tulburărilor de limbaj, educație perceptiv-vizuală, orientare și mobilitate, tehnici alternative de comunicare, educație perceptiv-auditivă, labiolectură, audiologie educațională, kinetoterapie, consiliere psihopedagogică, terapie comportamentală, psihodiagnoză și orientare vocațională*.

Fiecare plan-cadru pentru învățământul liceal special cu frecvență zi, care se adresează elevilor cu dizabilități auditive, are prevăzut *2 ore/săptămână, în fiecare an de studiu, pentru Limba semnelor române*, conform art. 88 alin.(16) din Legea învățământului preuniversitar nr.198/2023, cu modificările și completările ulterioare. Acestea intră în aria curriculară *Limbă și comunicare* și pot fi realizate de profesorul psihopedagog/profesorul de limba și literatura română/profesorul de psihopedagogie specială/cadre didactice care au competențe de Limba semnelor române.

Pentru unitățile de învățământ liceal special care școlarizează elevi cu dizabilități vizuale, disciplina *Limba semnelor române* este înlocuită de disciplina *Scriere-citire Braille*.

În unitățile de învățământ liceal pentru **elevii cu dizabilități vizuale**, *Tehnologiile asistive pentru elevii cu dizabilități vizuale* se realizează de profesorul preparator nevăzător. Acesta are un rol esențial în educația elevilor, deoarece cunoaște foarte bine necesitățile elevului cu deficiențe de vedere, utilizând același alfabet și aceeași tehnologie de acces, în obținerea materialelor și în atingerea scopului educațional propus. Activitatea acestuia creează cadrul necesar pentru respectarea principiului egalității de șanse pentru ca elevii să dobândească competențele necesare și să participe cu succes la examenele naționale. Postul de profesor preparator nevăzător este prevăzut, în categoria a funcțiilor didactice, la art. 165, litera f), pct. (vi) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările și completările ulterioare.

Principalele activități ale profesorului preparator nevăzător, desfășurat în cadrul normei de 20 de ore/săptămână, sunt:

- îndrumă elevii în asimilarea/utilizarea alfabetului Braille, a softurilor speciale (NVDA, JAWS etc.) și a tehnologiilor de acces pentru nevăzători (display Braille);
- desfășoară cu elevii activități compensatorii și de recuperare în procesul de învățare și dobândire a abilităților practice;

- colaborează cu profesorii de diferite specializări și oferă suport logistic (imprimantă Braille, termoformă) în scopul adaptării/realizării materialelor didactice pentru elevii nevăzători.

În unitățile de învățământ liceal special pentru **elevii cu dizabilități auditive**, în cadrul orelor de *terapii specifice și activități de recuperare și compensare* se pot alocă ore pentru *Audiologie educațională* în funcție de particularitățile psiho-individuale ale elevilor. Acestea se realizează de profesorul psihopedagog, având un rol esențial în educația elevilor, deoarece oferă sprijin specializat copiilor cu deficiențe de auz, purtători de proteze auditive sau de implant cohlear, în procesul de acomodare cu respectivele aparate, monitorizând frecvențele acestora și gradul de utilizare în procesul de recuperare/compensare, intervenind ori de câte ori există o problemă de funcționare a acestora. Activitățile, urmăresc:

- *evaluarea stării auzului prin testare audiologică;*
- *stabilirea indicatorilor audiometrici necesari protezării;*
- *examinarea evoluției auzului copilului protezat, în vederea realizării unor eventuale corectări ale protezării;*
- *sprijinirea elevilor și profesorilor de diferite specialități în utilizarea tehnologiilor asistive (detector de buclă inductivă etc);*
- *colaborarea cu profesorii cu diferite specializări și cu profesorii educatori, în vederea adaptării procesului educațional și terapeutic recuperator la particularitățile biopsihoindividuale ale copilului/elevului cu dizabilități auditive.*

V. Profilul absolventului de învățământ liceal special

În ceea ce privește profilul de formare al absolventului de învățământ liceal special, acesta se referă la setul de competențe, cunoștințe și atitudini pe care absolvenții trebuie să le dobândească pentru a avea succes în viața postșcolară. Profilul de formare al absolventului din învățământul liceal tehnologic special este esențial pentru pregătirea elevilor cu nevoi speciale pentru integrarea în societate și perspective de muncă. Acest profil se bazează pe principii care promovează dezvoltarea integrală a persoanei și pregătirea acesteia pentru o viață demnă într-o lume în continuă schimbare.

V.1. Set de principii

La baza profilului de formare al absolventului din învățământul liceal tehnologic special se află următorul set de principii:

- *dezvoltarea holistică* (evoluția armonioasă și echilibrată a individului în toate sferile sale: cognitive, emoționale și afective, fizice, spirituale și sociale);
- *depășirea autolimitării* (explorarea diferitelor opțiuni în cadrul educației, vieții sociale și profesionale, depășirea limitelor personale și asumarea riscurilor calculate în procesul decizional);
- *cultivarea unei atitudini de implicare și responsabilitate* la nivel personal, local, național și global;
- *dezvoltarea compensatorie*, pentru a depăși sau reduce efectele dificultăților sau deficiențelor, pentru a reechilibra procesele cognitive perturbate de dizabilitate, utilizând alte abilități sau strategii instructiv-educativ-terapeutice alternative.
- *abordarea echilibrată* (dezvoltarea echilibrată a diverselor domenii de competențe, facilitând astfel parcursuri educaționale flexibile);
- *abordarea prospectivă* (anticiparea și planificarea pentru viitor, încurajând o abordare proactivă și inovatoare în gestionarea problemelor și provocărilor viitoare);
- *reziliența* (capacitatea de a depăși obstacolele și de a persevera în fața dificultăților, manifestând un spirit de autonomie și autodeterminare);
- *spiritul de reflecție* (cultivarea unei conștiințe de sine profunde și a unei înțelegeri critice a mediului înconjurător, prin intermediul analizei obiective și autoevaluării permanente);
- *promovarea incluziunii* (cooperarea și dialogul pozitiv, aprecierea diversității și crearea unui mediu propice pentru ca fiecare persoană să își poată atinge potențialul maxim de dezvoltare);

- *sustenabilitatea și durabilitatea pentru mediu* (prin adoptarea unei atitudini responsabile și conștiente în utilizarea resurselor naturale atât în ceea ce privește conservarea resurselor naturale, cât și gestionarea resurselor într-un mod eficient care să le asigure disponibilitatea pe termen lung);
- *cetățenia activă* (încurajează participarea activă și pozitivă în viața comunității, implicarea în procesul decizional și promovarea solidarității și cooperării între membrii săi);
- *etica și responsabilitatea* (promovează integritatea și comportamentul etic în toate aspectele vieții).

V.2. Competențe-cheie din perspectiva învățământului liceal special

- **competențe de autoîngrijire și autonomie personală** (igienă, alimentație, orientare spațială etc.)
- **competențe de comunicare funcțională** (verbală, nonverbală, augmentativă sau alternativă, după caz): elevii din învățământul liceal special trebuie să dobândească abilități solide de citire, scriere și înțelegere a mesajului pentru a putea comunica eficient și pentru a putea accesa și procesa informații relevante în domeniul lor de studiu
- **competențe de literație adaptate** (Braille, tehnologii de citire și scriere asistate, LSR, comunicare totală etc.)
- **competențe academice funcționale** - scris, citit, calcul aplicat în viața cotidiană, învățare continuă și adaptabilitate cognitivă
- **competențe matematice și competențe în științe, tehnologie și inginerie** - se referă la dezvoltarea și aplicarea gândirii matematice, implicând adaptabilitate cognitivă, pentru a rezolva o serie de probleme în situații cotidiene
- **competențe sociale și de viață independentă** - relaționare, cooperare, respect față de normele sociale, implicare în viața comunității și exprimare identitară
- **competențe vocaționale și profesionale** - formarea și dezvoltarea abilităților antreprenoriale și tehnico-profesionale specifice, adaptate potențialului biopsihoindividual
- **competență digitală** - implică utilizarea cu încredere, critică și responsabilă, a tehnologiilor digitale în contexte de învățare, muncă și participare la activități sociale
- **competență de sensibilizare și exprimare culturală** - implică înțelegerea și respectul față de modalitățile în care ideile și semnificațiile sunt exprimate și comunicate creativ în culturi diferite, printr-un registru artistic și prin alte forme culturale.

V.3. Accent pe valori și atitudini

- *dezvoltarea încrederii în sine și a unei imagini de sine pozitive*
- *respect față de sine și față de ceilalți*
- *disponibilitate pentru învățare și participare la viața socială*
- *acceptarea diversității și exprimarea propriei identități*

V.4. Adaptabilitate și incluziune

- *capacitatea de a interacționa/relaționa în mod pozitiv în diverse contexte (familial, școlar, comunitar)*
- *dezvoltarea unor comportamente adaptative care să faciliteze incluziunea socială și profesională*
- *pregătirea pentru tranziția către viața de adult (cu sprijin adecvat nevoilor sale)*

V.5. Particularități în funcție de tipul de dizabilitate:

a. Dizabilitate intelectuală (ușoară, moderată, severă)

- accent pe învățarea funcțională și pe deprinderi de viață independentă
- curriculum diferențiat și adaptat nivelului cognitiv
- integrare profesională asistată sau protejată

b. Tulburări de neurodezvoltare

- intervenții individualizate și structurate
- dezvoltarea comunicării funcționale și a rutinei
- suport permanent pentru integrarea socială

c. Deficiențe senzoriale (de vedere, de auz)

- utilizarea metodelor alternative de comunicare (Braille, limbaj mimico-gestual)
- accesibilizarea conținuturilor și tehnologiilor de învățare
- dezvoltarea independenței și mobilității personale

VI. Finalitățile învățământului special:

Finalitățile învățământului special au în vedere formarea și dezvoltarea competențelor-cheie, cu respectarea ritmului individual de învățare și dezvoltare, condiție *sine qua non* prin care absolventul poate să atingă potențialul maxim de dezvoltare, să decidă asupra propriei cariere, a dezvoltării sale intelectuale și profesionale în vederea integrării socio-profesionale.

Profilul absolventului este esențial pentru toți cei implicați în educație - dezvoltatorii de curriculum, profesori, elevi, părinți și comunitatea în general. Servește ca un ghid pentru proiectarea activităților de învățare, stabilirea obiectivelor personale ale elevilor, sprijinirea dezvoltării personale și implicarea comunității în procesul educațional. Este o sursă de orientare pentru întregul sistem educațional, direcționând eforturile educaționale către atingerea obiectivelor stabilite legal.

În învățământul liceal special (teoretic și tehnologic), profilul absolventului trebuie adaptat specificului acestui domeniu și nevoilor particulare ale elevilor impuse de tipul dizabilității și nivelului de severitate al acesteia. Trebuie să includă atât aspecte academice, cât și sociale și emoționale, pentru a asigura o pregătire completă a absolvenților în scopul integrării în societate și pe piața muncii. Profilul absolventului în învățământul liceal special trebuie să faciliteze dezvoltarea competențelor specifice acestui domeniu, într-un mediu care să promoveze incluziunea și respectul față de diversitate.

Astfel, profilul necesită adaptări specifice pentru fiecare dintre nivelurile bazal, suplimentar, intensiv și special prevăzute de Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările și completările ulterioare.

Nivel bazal - vizează elevii cu dizabilități ușoare sau moderate, care necesită o susținere minimă în atingerea obiectivelor educaționale prevăzute de curriculumul național:

- *dezvoltă abilități funcționale de lectură și scriere utilizând alfabetul Braille, LSR sau materiale adaptate vizual*
- *demonstrează capacitatea de deplasare în spații familiare cu un grad redus de asistență*
- *manifestă comportamente adecvate de auto-protecție și respectare a normelor sociale de conduită*
- *se implică activ în activități de grup, cultivând spiritul de cooperare și responsabilitate*
- *utilizează independent instrumente tehnologice asistive de bază*

Nivel suplimentar - vizează elevii care necesită intervenții educaționale personalizate și resurse tehnologice specializate pentru facilitarea învățării:

- *utilizează cu eficiență dispozitive de accesibilizare precum cititoare de ecran, sinteze vocale, subtitrare și aplicații educaționale adaptate*
- *aplică strategii metacognitive precum planificarea, monitorizarea și autoreglarea în procesul de învățare*
- *își exprimă opiniile și preferințele într-un mod structurat, evidențiind o creștere progresivă a autonomiei decizionale*
- *participă activ la activități educative care valorifică diversitatea culturală și incluziunea socială*

Nivel intensiv - este destinat elevilor care necesită sprijin educațional constant și o structurare riguroasă a rutinei de învățare și dezvoltare personală:

- *dobândește competențe esențiale pentru viața cotidiană independentă prin activități formative adaptate nevoilor proprii*
- *utilizează în mod susținut resurse tehnologice avansate și materiale educaționale accesibilizate*
- *este inclus în programe de formare profesională în domenii compatibile cu profilul său funcțional (de exemplu: activități artisanale, etc.)*
- *beneficiază de suport specializat pentru dezvoltarea competențelor socio-emoționale și a abilităților de integrare comunitară (terapie recuperatorie, IT asistiv, etc.)*

Nivel special - se referă la elevii cu dizabilități severe, adesea asociate cu alte tulburări de dezvoltare, pentru care intervenția educațională trebuie să fie profund individualizată:

- *comunicarea este realizată prin mijloace alternative și augmentative (ex. Braille, LSR, Makaton, PCS/PECS etc), simboluri tactile, tehnologii asistive personalizate)*
- *necesită sprijin permanent pentru mobilitate și desfășurarea activităților cotidiene în condiții de siguranță*
- *își formează rutine funcționale care contribuie la creșterea autonomiei în îngrijirea personală*
- *este implicat în activități comunitare mediate, care stimulează incluziunea socială într-un cadru protejat*